

Het huis van de Aarde staat in Den Oever

DEN OEVER, WIERINGEN: was er een betere locatie denkbaar dan op de grens van land en zee, waar deze zomer een nieuw geologisch en archeologisch museum werd geopend, dat zijn objecten betreft uit de Waddenzee enerzijds en uit het eiland Wieringen aan de andere zijde van 'de oever'?

Wieringen blijft voor mij een eiland: een geïsoleerd heuvelland dat zowel vanuit zee als vanuit de polder duidelijk oprijst en zich onderscheidt van zijn omgeving. Een heel ander reliëf dan de kustduinen en uniek in Noord-Holland. Immers, het is een voor iedereen waarnéembaar stuwwallenlandschap; dit in tegenstelling tot de meer bekende stuwwallen van het Gooi en de Veluwe, waar door dichte bebouwing of door bossen het golvende landschap vanaf de grond nauwelijks meer herkenbaar is. De heuvelruggen van Wieringen zijn gevormd door tongen van het Scandinavische landijs, dat hier in een stilstandfase gedurende een lange periode zijn begrenzing had. Een grens die we kunnen verbinden met Texel, Gaasterland en verdere geïsoleerde resten meer oostwaarts.

Een dek van keileem met een spreiding van grote en kleine zwerfkeien werd door het ijs achtergelaten. Aan de Waddenzijde van het eiland spoelt de zee de keileem schoon tot een abrasievlak met stenen. Op gunstige plekken zijn bij laag tij diverse noordelijke zwerfsteentjes te verzamelen. Een keur van keien is in het museum *het huis van de Aarde* tentoongesteld, terwijl in fraai gereproduceerd kaartmateriaal en profielen de samenhang tussen topografie, bodemgesteldheid en ijstijdrelaties wordt toegelicht. Dit wordt op kaarten verder uitgebreid met de Holocene ontwikkeling van ons hele land als deltagebied van de grote rivieren aan de oever van een zee, die door flinke niveauschommelingen een voortdurend veranderende kustlijn veroorzaakt. Terzijde worden we in kleurrijk plaatwerk herinnerd aan het ontstaan van aarde, zonnestelsel, enzovoorts, uit de 'oerknal'.

Het museum is echter vooral gekenmerkt door de vele zoogdierresten die de oprichter, Bert de Vries, de afgelopen jaren bij lokale vissers heeft verzameld. Zij halen vaak skeletmateriaal van de Noordzee- en Waddenzeebodem op van thans uitgestorven diersoorten als mammoet en wolharige neushoorn. Deze bevolkten de Pleistocene toendra's van West- en Noord-Europa, die destijds ook de drooggevalen zeebodem omvatten. In het museum zijn een volledige onderkaak en twee grote fragmenten van slagtanen van de wolharige mammoet opgesteld, terwijl in vitrines de slijtage en het compenserende doorgroeien van de kiezen getoond worden. Verder zien we resten en reconstructies van wolharige neushoorn, reuzenhert, steppenwisent en van nog levende soorten als rendier en poolvos.

De mascotte van het museum is ongetwijfeld een opgezette baby-muskusos (bij de opening "Bertje" gedoopt) in een diorama dat zijn natuurlijke leefomgeving, de toendra, weergeeft. Een schatje om te zien (toch nog een meter lang), temeer daar het dier ons zo nieuw en onbekend voorkomt, als een herboren fossiel. De muskusos is zelden in dierentuinen te bezichtigen en zijn natuurlijk milieu noodt niet tot toeristische verkenning.

In een inleidend woord bij de opening herdacht ondergetekende een reeks geologische en archeologische milieus die nu uit Nederland verdwenen zijn. Uit een land waar de geologie toch al zo beperkt gerepresenteerd is. De Krijtformatie van de Sint Pietersberg wordt geheel vermalen; het begon al in de Franse tijd,

toen de mooiste sauriërschedel ooit in ons land gevonden (van de *Mosasaurus*) door soldaten naar Parijs werd afgevoerd. Het steenkolen-Carboon, dat een eeuwlang ondergronds zo minutieus bestudeerd kon worden, is thans ontoegankelijk; het schitterende mijnmuseum is gesloten, een nieuwe bestemming is nog niet bekend. Verdwenen zijn alle grote zwerfstenen van de heide (ook van Wieringen!). Vervlakking dus alom, speciaal bij de ruilverkavelingen, die ons bodemarchief voor eeuwig vernietigen. Tenslotte zijn van vier universiteiten de geologische opleidingen opgeheven. Ook Wieringen ontkwam niet geheel aan de vernieldrift, denk aan de zinloze grap van een sleuf door de westkant van het eiland, voor een spoorlijn die nooit kwam; een eiland mocht het ook niet meer wezen. Het glaciaal landschap met al zijn attributen is echter grotendeels intact gebleven en nu door een op 'delta-hoogte' verbouwde betondijk geëncadreerd.

Ondanks dit treurige relaas bloeit de amateurgeologie in Nederland en bestaat het vertrouwen dat de belangstelling voor het 'vak der eeuwen' althans de millenniumwisseling zal overleven. Gedragen zal dit moeten worden door regionale musea en particuliere verzamelaars en hun verenigingsactiviteiten. *Het huis van de Aarde* is in dit verband een uitstekend voorbeeld, van waaruit interessante excursies over het eiland ondernomen kunnen worden. Zwerfstenen, fossielen, keileem, het wad, tufstenen kerkjes uit de 12e eeuw, een boerderijmuseum en antieke boerenhoeven in een open, glaciaal landschap. Dit alles goed bereikbaar en buiten het strand- en zonnetoerisme gelegen!

J.V.

Het huis van de Aarde

museum voor regionale geologie en archeologie
Havenstraat 18a, 1779 AM Den Oever (Wieringen)

Openingstijden:

t/m 31 oktober 1996: dinsdag t/m zondag van 12.00 -17.00

van 1 november t/m 30 april: zaterdag en zondag van 12.00 -17.00

voor bezoek buiten openingsuren, excursies en geologisch veldwerk: tel./fax: 0227-511191